

דמות הצדיק בתהלים א'

מחבר: יהודה איזנברג

תהלים א

מתוך: מבחר שיחות ששודרו ב"קול ישראל" במסגרת "פרקי היום בתנ"ך"

(א) אשרי האיש אשר לא הלך בעצת רשעים
ובדרך חטאים לא עמד
ובמושב לצים לא ישב:
(ב) כי אם בתורת ה' חפצו
ובתורתו יהגה יומם ולילה:
(ג) והיה כעץ שתול על פלגי מים
אשר פרוי יתן בעתו
ועלהו לא יבול
וכל אשר יעשה יצליח:
(ד) לא כן הרשעים
כי אם כמץ אשר תדפנו רוח:
(ה) על כן לא יקמו רשעים במשפט
וחטאים בעדת צדיקים:
(ו) כי יודע ה' דרך צדיקים
ודרך רשעים תאבד:

מזמור א' בתהלים כולל את תאור הצדיק והרשע, והוא כפותח את מזמורי התהלים כולם. על מקומו של מזמור זה כותב רד"ק:

"וכלל דוד בזה המזמור תורת האדם, ומה שראוי לו לאדם לעשות בזה העולם, והגמול והטוב לצדיקים, והעונש לרשעים. והוא מזמור נכבד מאוד, לפיכך החל ספרו בו".

הבה נעיין במזמור, ונראה כיצד כולל המזמור כל כך הרבה, בששה פסוקים קצרים.

המזמור מתחיל בתיאור דמותו של "איש". לא צדיק. לא רשע. איש. בפגישה ראשונה עם האיש, אין אנו רואים אותו עושה משהו. אנו שומעים כי הוא נמנע מעשות דברים רבים.

שלוש קבוצות אנשים, או מוטב: שלוש השקפות עולם מתחרות על לבו של האיש הזה, והוא עומד בפני שלושתם. הוא עומד בפני פיתוי הרשעים, החטאים והלצים. האיש שלנו "לא הלך בעצת רשעים, לא עמד בדרך חטאים, ולא ישב במושב לצים". מהי האידיאולוגיה של כל קבוצה? לאן הולכים הרשעים?

הרשע הוא האידיאולוג. דעתו מבוססת, והעצה שהוא נותן מלאה ומקיפה. המקבל את עצתו צריך ללכת על פיה דרך ארוכה. האיש שלנו "לא הלך בעצת רשעים".

החוטא מציב אידיאולוגיה אחרת, הוא מייצג את חוסר היציבות. הוא נמשך בכל רגע אל הקוסם והמושך. אין הוא מראה דרך ארוכת טווח, ולכן אי אפשר ללכת בעצתו. אפשר רק לעמוד בה, ולהחליף כיוון מדי רגע. האיש שלנו, "בדרך חטאים לא עמד".

הלץ לועג לכל אידיאולוגיה שהיא. הוא חכם יותר מכולם. הוא פטור מלהתאמץ. הוא יושב במקומו, מתבונן לכל צדדיו, ומלגלג לכל. הוא מלגלג לדבר ולהיפוכו גם יחד. אין הוא אחראי לדבריו, ואין הוא מתחייב להיות נאמן לרעיונותיו הוא. הוא יודע בדיוק מה לא לעשות, וכיצד כל אחד טועה. האיש שלנו אינו מתרגש גם מלעגו של זה, והוא "במושב לצים לא ישב".

מה עושה האיש שלנו, כאשר הוא מצליח לעמוד בפני שלושת האידיאולוגיים המקיפים אותו? במבט ראשון הוא נראה כל כך סתמי, כמעט הייתי אומר: בטלן. האיש הזה:

"בתורת ה' חפצו, ובתורתו יהגה יומם ולילה".

זה הכל? ובתיאור האיש הזה פותח ספר תהלים? וזהו "מה שראוי לו לאדם לעשות בזה העולם", כפי שהצהיר רד"ק?!

לא, לא בדיוק. יש המשך לתיאורו של האיש. התיאור הופך מתיאור פרוזאי של מעשי האיש, לציור משל. התיאור ממשיך:

**"והיה כעץ שתול על פלגי מים,
אשר פריו ייתן בעתו,
ועלה לא יבול,
וכל אשר יעשה יצליח".**

האם זה שכרו של האיש, או שזה המשך תאור מעשיו?

הבה נבדוק. האיש שלנו הוא עץ, חזק, שיש לו מים תמיד. האם שכרו של העץ שהוא נותן פירות לאחרים? או שמא שפע הפירות הוא שכרם של אחרים, ולא שכרו של העץ עצמו. האיש שלנו, תכונתו העיקרית אינה במים שהוא מקבל מן הפלג הזורם לרגליו, אלא בפירות שהוא נותן בעתם. "וכל אשר יעשה - יצליח". הוא עושה. הוא מצליח. הוא נותן לאחרים.

הנה, הצלחנו לבנות את דמות של איש המופת. שלושת ה"לאוים" שבהם מתחיל תיאורו, "לא הלך, לא עמד, לא ישב" - אינם תכונתו העיקרית. אין הוא איש "לאו", הוא איש ה"הן". "פריו ייתן בעתו"; "בתורת ה' חפצו"; "ובתורתו יהגה יומם ולילה".

הוא שלם עם דרכו. התורה שהוא חפץ בה, הוא פוגש אותה כאשר היא "תורת ה'" - אבל לאחר שהוא עמל בה, אין היא עוד תורת ה', אלא "תורתו" שלו: "ובתורתו יהגה יומם ולילה". הזדהותו עם דרכו מלאה.

הצדיק שלנו איננו פילוסוף. הפילוסוף דבק בעיון. גם הפילוסוף הוגה בתורתו יומם ולילה. אבל הפילוסוף אינו מתרגם את תורתו למעשה: אין הוא נותן פריו; אין הוא עושה. הוא הוגה.

הצדיק "פריו ייתן בעתו". ואילו הרשעים: "כמוץ אשר תדפנו רוח". הצדיק מסמל את הגרעין, ואילו הרשע - את המוץ. הצדיק משפיע על החברה שהוא חי בתוכה, הוא משרת אותם בפרי מעשיו, הרשע - מציע לחברה רק מוץ.

"על כן לא יקומו רשעים במשפט". הם ימשיכו לשבת, ישבו במושב הלצים.

שלוש דרכים מוזכרות במזמור: דרך חטאים, שהצדיק אף לא עומד בה; דרך רשעים, שסופה אבדון; ודרך צדיקים - ועל דרך זו ההבטחה: "כי יודע ה' דרך צדיקים". הפועל "יודע" מבטא במקרא את הקשר האמיץ, החושני, החוויתי. הקשר שבין דרך הצדיק לבין האל אינו קשר עיוני-פילוסופי. הוא קשר של עשייה, של חוויה. "כי יודע ה' דרך צדיקים, ודרך רשעים תאבד".

ונסיים בשאלה: תאור של עץ שתול על מים מופיע גם בירמיהו פרק י"ז. גם העץ המוזכר בירמיהו י"ז נותן פרי, ובכל זאת: הפרי בתהלים פרק א' מסמל דבר אחד, והפרי בירמיהו י"ז - מסמל דבר אחר. מה מסמל כל פרי - זאת נשאיר לתבונתו של הקורא ולסקרנותו.